

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/194/2005

STOSUNEK POLAKÓW DO DEMOKRACJI

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, GRUDZIEŃ 2005

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
28 września 2005 roku

STOSUNEK POLAKÓW DO DEMOKRACJI

- ❑ Postrzeżenie demokracji jest w ostatnich latach dość stabilne, choć od poprzednich wyborów parlamentarnych w 2001 roku Polacy nieco częściej kojarzą ją z możliwością uczestniczenia w życiu społeczno-politycznym, a rzadziej z równością wobec prawa oraz ograniczaniem korupcji i nadużyć politycznych.
- ❑ W porównaniu z rokiem 2001 zmalała (z 67% do 60%) liczba respondentów twierdzących, że demokracja to przede wszystkim wolność człowieka, natomiast zwiększyła się (z 20% do 31%) liczba tych, którym demokracja kojarzy się raczej z bałaganem i chaosem.
- ❑ Zdecydowana większość Polaków zgadza się ze stwierdzeniem, że w demokracji za dużo jest niezdecydowania i gadania (77%) oraz że słabo radzi sobie ona z utrzymaniem porządku (73%).
- ❑ Mimo iż w dalszym ciągu przeważa przekonanie o wyższości demokracji nad innymi formami rządzenia, wyraźna jest tendencja do wzrostu akceptacji rządów autorytarnych. Obecnie 45% respondentów (w stosunku do roku 2001 spadek o 5 punktów) jest przekonanych, że demokracja to najlepszy sposób rządzenia, a tylko nieco mniejsza liczebnie grupa (40%, wzrost o 6 punktów) raczej skłania się ku tezie, że silny człowiek u władzy może okazać się lepszy niż rządy demokratyczne.
- ❑ Poziom akceptacji rządów niedemokratycznych jest najwyższy od początku lat dziewięćdziesiątych, odkąd monitorujemy tę kwestię. Obecnie ponad połowa respondentów (52%) wyraża przekonanie, że niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż demokratyczne. Przeciwnego zdania jest nieco więcej niż co czwarty badany (27%).
- ❑ Wraz ze wzrostem akceptacji rządów niedemokratycznych zmalało znaczenie demokracji w życiu Polaków. Obecnie dla połowy społeczeństwa, w tym zwłaszcza dla osób starszych, słabo wykształconych oraz osiągających najniższe dochody, w gruncie rzeczy nie ma znaczenia to, jaka jest forma rządów, a więc, czy są one demokratyczne czy niedemokratyczne.

Pojęcie demokracji, nie tylko w rozumieniu potocznym, charakteryzuje się wielością przypisywanych mu treści. Wieloznaczność ta, obok takich czynników, jak poziom zadowolenia z ogólnej sytuacji w kraju czy też położenie społeczne respondentów (zwłaszcza ich status materialny), nie pozostaje bez wpływu, co pokazują badania, na formułowaną przez nich ocenę funkcjonowania demokracji, jak również na ogólny stosunek do ustroju demokratycznego i jego pozycję względem innych form sprawowania władzy.

To, z czym obecnie kojarzy się Polakom demokracja, jak oceniają jej funkcjonowanie w naszym kraju¹ oraz jaki jest ich ogólny stosunek do systemu demokratycznego jako formy ustroju, było przedmiotem naszych badań zarówno tuż po wyborach parlamentarnych², jak i po II turze wyborów prezydenckich³.

POSTRZEGANIE DEMOKRACJI

Polacy najczęściej kojarzą demokrację ze swobodami politycznymi, takimi jak wolność słowa czy stowarzyszania się - na tę cechę ustroju demokratycznego wskazuje zdecydowana większość społeczeństwa (80%), w tym ponad połowa (52%) wyraźnie wiąże ją z demokracją. Około trzech czwartych badanych, w tym niemal połowa w dużym stopniu kojarzy demokrację z takimi jej elementami, jak: prawo do uczestniczenia w życiu społeczno-politycznym, system wielopartyjny oraz równouprawnienie płci.

Ponad połowa ankietowanych wiąże tę formę sprawowania władzy z większą równością społeczną (60%) oraz równością wobec prawa (55%) - na te elementy jako w znacznym stopniu legitymizujące system demokratyczny wskazuje niespełna co trzeci

---

¹ Zob. komunikat CBOS „Ocena funkcjonowania demokracji w Polsce”, grudzień 2005.

² Badanie „Polskie Generalne Studium Wyborcze” zrealizowano na zlecenie Instytutu Studiów Politycznych PAN w dniach 27 września - 8 października 2005 roku na liczącej 2402 osoby losowo-kwotowej próbie dorosłych mieszkańców Polski.

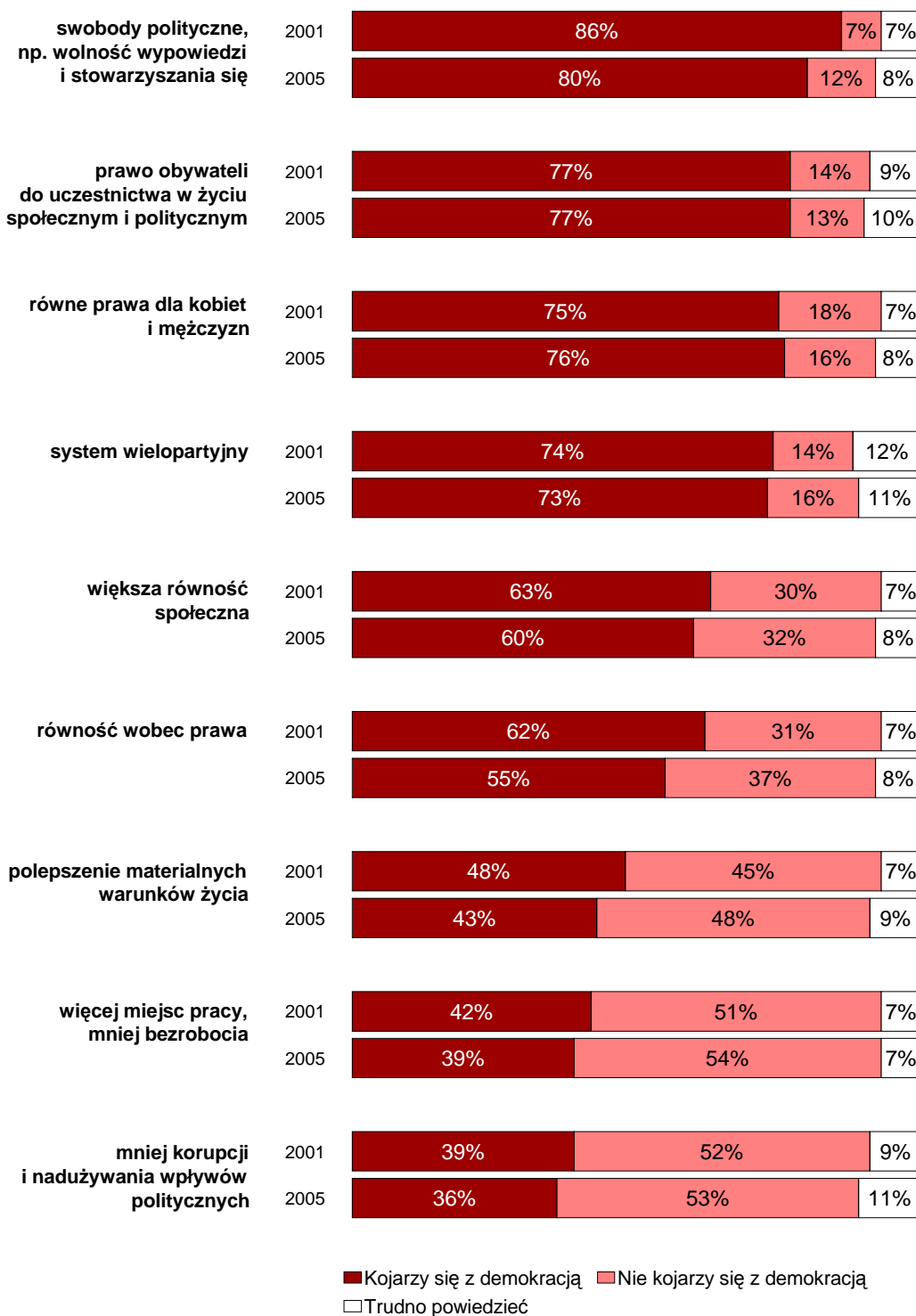
³ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (186) zrealizowano w dniach 11-14 listopada 2005 roku na liczącej 1026 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

badany (po 29%). Najbardziej Polacy przypisują demokracji takie cechy, jak: ogólny wzrost zamożności, walka z bezrobociem, więcej uczciwości w życiu społecznym i politycznym - około 40% badanych kojarzy je z ustrojem demokratycznym, a co piąty dostrzega między tymi cechami a demokracją wyraźną współzależność.

Tabela 1

Ludzie kojarzą demokrację z różnymi zjawiskami. Proszę powiedzieć, czy i w jakim stopniu słowo „demokracja” kojarzy się Panu(i) z następującymi sprawami:	Kojarzy się w dużym stopniu	Trochę się kojarzy	Mało się kojarzy	W ogóle się nie kojarzy	Trudno powiedzieć	Ważność cechy (średnia punktów na skali 1-4)
	punkty na skali					
	4	3	2	1		
w procentach						
- swobody polityczne, np. wolność wypowiedzi i stowarzyszania się	52	28	9	3	8	3,40
	80		12			
- prawo obywateli do uczestnictwa w życiu społecznym i politycznym	47	30	9	4	10	3,33
	77		13			
- system wielopartyjny	46	27	11	5	11	3,28
	73		16			
- równe prawa dla kobiet i mężczyzn	42	34	12	4	8	3,23
	76		16			
- większa równość społeczna	29	31	21	11	8	2,86
	60		32			
- równość wobec prawa	29	26	22	15	8	2,73
	55		37			
- polepszenie materialnych warunków życia	19	24	28	20	9	2,47
	43		48			
- więcej miejsc pracy, mniej bezrobocia	20	19	26	28	7	2,33
	39		54			
- mniej korupcji i nadużywania wpływów politycznych	17	19	27	26	11	2,30
	36		53			

RYS. 1. LUDZIE KOJARZĄ DEMOKRACJĘ Z RÓŻNYMI ZJAWISKAMI. PROSZĘ POWIEDZIEĆ, CZY SŁOWO „DEMOKRACJA” KOJARZY SIĘ PANU(I) Z NASTĘPUJĄCYMI SPRAWAMI:

Postrzeganie demokracji jest w ostatnich latach dość stabilne. Od wyborów parlamentarnych w 2001 roku, kiedy poprzednio pytaliśmy respondentów o skojarzenia z demokracją, nieco wzrosła liczba osób przypisujących jej takie cechy, jak: możliwość uczestnictwa w życiu społecznym i politycznym, funkcjonowanie systemu wielopartyjnego oraz równouprawnienie płci. Nieco zmalała natomiast liczba wskazań na takie elementy ustroju demokratycznego, jak swobody polityczne oraz aspekty społeczno-gospodarcze przejawiające się w zmniejszaniu bezrobocia oraz poprawie warunków materialnych.

Największe zmiany w postrzeganiu demokracji związane są z wyraźnie rzadziej przypisywanymi jej takimi cechami, jak: ograniczanie korupcji i wzrost uczciwości społecznej oraz równość wobec prawa. Z pewnością nie bez wpływu na te zmiany w percepcji systemu demokratycznego pozostały liczne afery polityczne i gospodarcze ujawnione w czasie poprzedniej kadencji parlamentu.

Tabela 2

Ludzie kojarzą demokrację z różnymi zjawiskami. Proszę powiedzieć, czy i w jakim stopniu słowo „demokracja” kojarzy się Panu(i) z następującymi sprawami:	2001	2005	Różnice średnich 2001-2005
	Ważność cechy (średnia punktów na skali 1-4)		
- prawo obywateli do uczestnictwa w życiu społecznym i politycznym	3,24	3,33	+0,09
- system wielopartyjny	3,22	3,28	+0,06
- równe prawa dla kobiet i mężczyzn	3,17	3,23	+0,06
- swobody polityczne, np. wolność wypowiedzi i stowarzyszania się	3,46	3,40	-0,06
- więcej miejsc pracy, mniej bezrobocia	2,39	2,33	-0,06
- polepszenie materialnych warunków życia	2,54	2,47	-0,07
- mniej korupcji i nadużywania wpływów politycznych	2,41	2,30	-0,11
- równość wobec prawa	2,89	2,73	-0,16

Na podstawie wyników analizy czynnikowej możemy wyróżnić dwa bardzo ogólne modele postrzegania demokracji w społeczeństwie. Jednym z nich jest rozumienie systemu demokratycznego w kategoriach społeczno-prawnych. Na ten aspekt składają się zarówno elementy socjalne, np. wzrost zatrudnienia oraz polepszenie statusu materialnego obywateli, jak też kwestie uczciwości i równości społeczno-prawnej. Kolejny zaś poziom społecznej legitymizacji demokracji najogólniej można określić jako polityczno-prawny, w którym

zawierają się takie elementy, jak: pluralizm partyjny, wolność obywatelska, prawo uczestniczenia w życiu społeczno-politycznym oraz równouprawnienie kobiet i mężczyzn.

Tabela 3

Ludzie kojarzą demokrację z różnymi zjawiskami. Proszę powiedzieć, czy i w jakim stopniu słowo „demokracja” kojarzy się Panu(i) z następującymi sprawami:	Czynnik I Aspekty społeczno-prawne	Czynnik II Aspekty polityczno-prawne
- więcej miejsc pracy, mniej bezrobocia	0,8677	
- polepszenie materialnych warunków życia	0,8128	
- mniej korupcji i nadużywania wpływów politycznych	0,7947	
- równość wobec prawa	0,7335	
- większa równość społeczna	0,5957	0,4342
- system wielopartyjny		0,7979
- swobody polityczne, np. wolność wypowiedzi i stowarzyszania się		0,7562
- prawo obywateli do uczestnictwa w życiu społecznym i politycznym		0,7562
- równe prawa dla kobiet i mężczyzn	0,4574	0,4884

* Analiza czynnikowa metodą „głównych składowych” z rotacją „varimax”, KMO = 0,821

Wyraźnie częściej respondenci postrzegają demokrację w kategoriach polityczno-prawnych, chociaż i aspekty społeczno-prawne, jak się okazuje, nie pozostają bez znaczenia w definiowaniu systemu demokratycznego.

Tabela 4. Przeciętne wartości przypisywane szczegółowym cechom tworzącym ogólniejsze czynniki definiujące ustrój demokratyczny

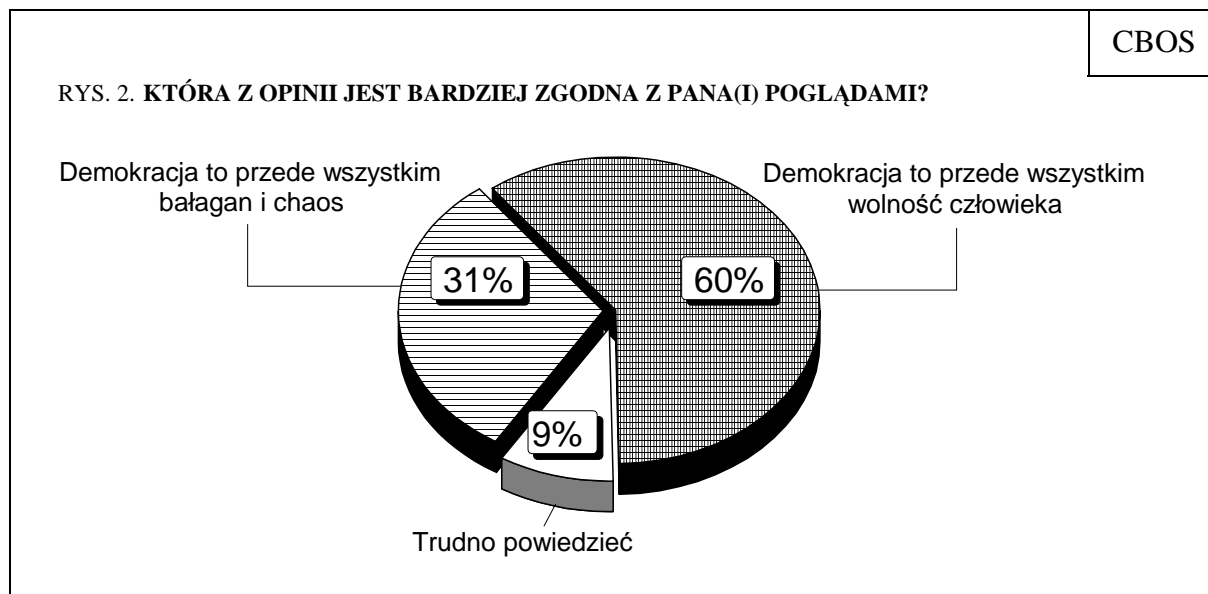
Uogólnione cechy wpływające na skojarzenia z demokracją	Stopień uznania cechy za kojarzącą się z demokracją (średnia punktów na skali od 1 do 4)
Aspekty polityczno-prawne	3,31
Aspekty społeczno-prawne	2,54

O ile postrzeganie demokracji w kategoriach społeczno-prawnych nie jest wyraźnie uzależnione od cech społeczno-demograficznych respondentów, o tyle określanie jej w aspektach polityczno-prawnych częściej obserwujemy u osób mających od 35 do 44 lat, mieszkańców największych miast, ankietowanych z wyższym wykształceniem, należących do kadry kierowniczej i inteligencji oraz badanych najlepiej zarabiających.

OCENY DEMOKRACJI

Po wyborach parlamentarnych i obu turach wyborów prezydenckich, a także po sformowaniu się nowego mniejszościowego gabinetu rządowego prosiliśmy badanych, stosując pytanie powtarzalne, o określenie, czy według nich demokracja jest wyrazem wolności człowieka czy też postrzegają ją raczej w kategoriach bałaganu i chaosu.

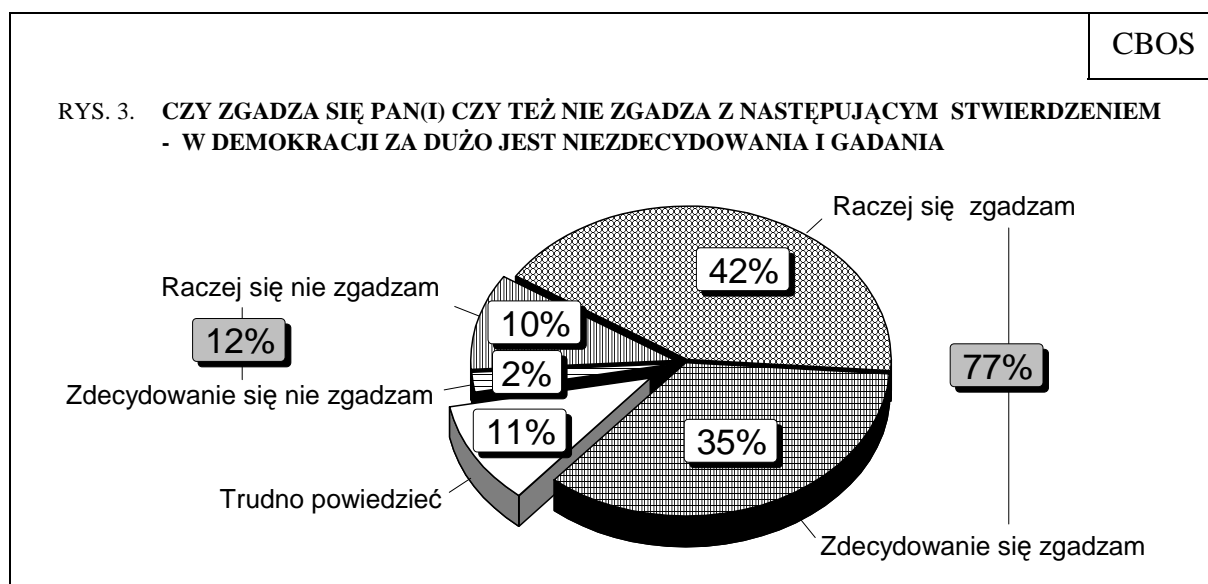
Chociaż w społeczeństwie niemal dwukrotnie przeważa przekonanie, że demokracja to głównie wolność człowieka, wyraźnie wzrasta liczba negatywnych opinii o tym ustroju. W ciągu ostatnich czterech lat zwiększył się (aż o 11 punktów) odsetek badanych, którym demokracja częściej kojarzy się z bałaganem i chaosem niż z wolnością obywatelską.

Tabela 5

Która z opinii jest bardziej zgodna z Pana(i) poglądami?	Wskazania respondentów według terminów badań					
	V 1995	XI 1996	X 1997	XII 1999	VI 2001	XI 2005
	w procentach					
Demokracja to przede wszystkim wolność człowieka	72	67	63	68	67	60
Demokracja to przede wszystkim bałagan i chaos	19	24	23	24	20	31
Trudno powiedzieć	9	9	14	8	13	9

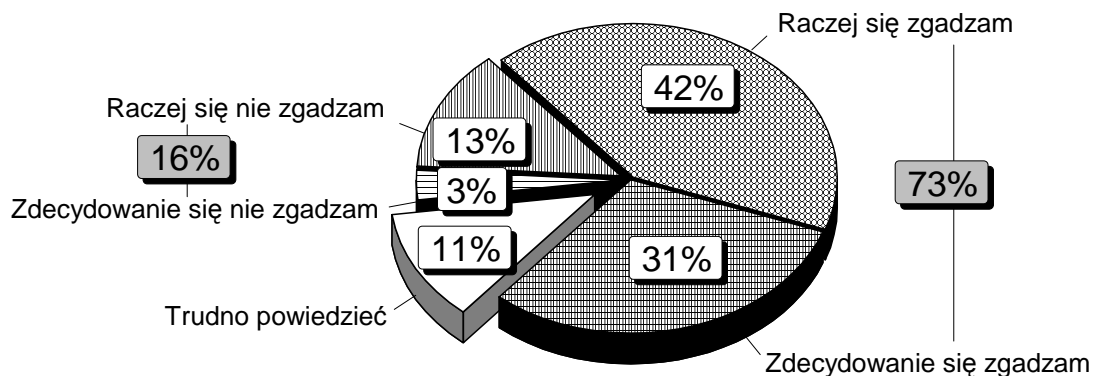
Przekonanie, że demokracja to raczej wolność człowieka niż bałagan i chaos, zdecydowanie częściej niż inni wyrażają najmlodszy badani (w wieku 18-24 lata), osoby z wyższym wykształceniem, pracownicy umysłowi (zwłaszcza wyższego szczebla), a także respondenci o najwyższych dochodach i najlepiej oceniający własny status materialny. Częściej też są to osoby o prawicowych poglądach politycznych niż centrowych czy lewicowych (zob. tabele aneksowe).

System demokratyczny wyraźnie krytykowany jest przez respondentów za to, że za dużo w nim niezdecydowania i gadania. Sądzi tak ogromna większość społeczeństwa (77%).

Prawie trzy czwarte badanych (73%), w tym niemal jedna trzecia (31%) w sposób zdecydowany, zgadza się ze stwierdzeniem, że demokracja słabo radzi sobie z utrzymaniem porządku. Przeciwnego zdania jest zaledwie co szósty respondent (16%), w tym tylko nieliczni (3%) zdecydowanie odrzucają ten pogląd.

RYS. 4. CZY ZGADZA SIĘ PAN(I) CZY TEŻ NIE ZGADZA Z NASTĘPUJĄCYM STWIERDZENIEM - DEMOKRACJA SŁABO RADZI SOBIE Z UTRZYMANIEM PORZĄDKU

Jak się okazuje, badani postrzegający demokrację w kategoriach społeczno-prawnych częściej wyrażają się o niej krytycznie, niż ci, którym tego typu skojarzenia są obce. Różnice wskazań są mniej wyraźne w przypadku postrzegających demokrację w aspektach polityczno-prawnych i niemających takich skojarzeń.

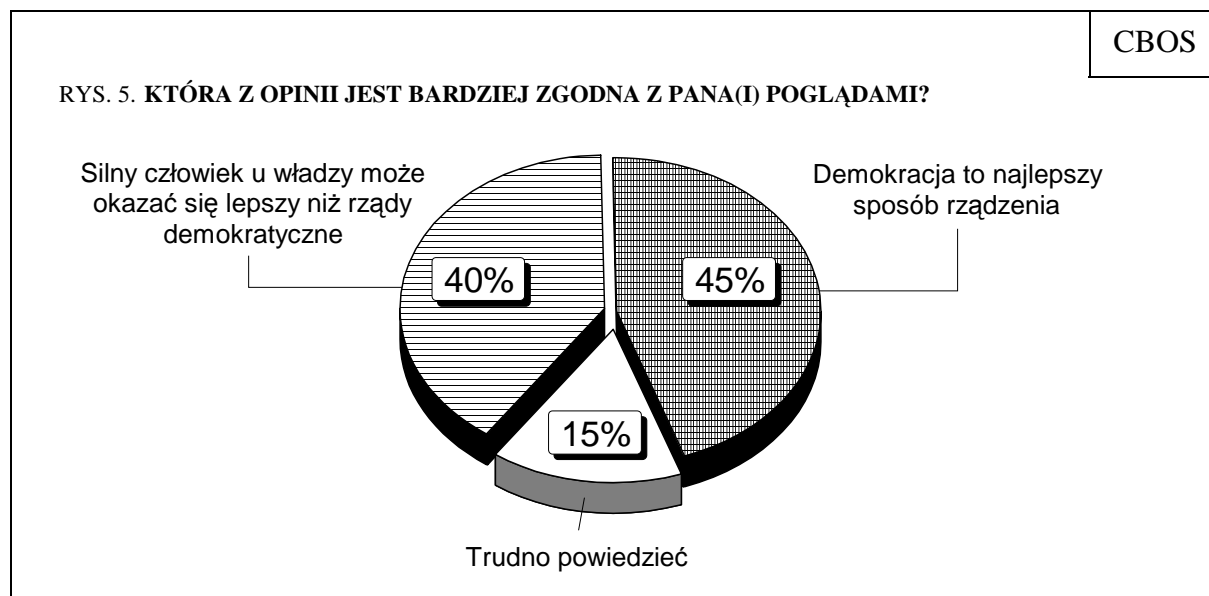
Tabela 6

Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującymi stwierdzeniami?		Powstałe w wyniku analizy czynnikowej uogólnione cechy wpływające na skojarzenia z demokracją*			
		Aspekty społeczno-prawne		Aspekty polityczno-prawne	
		Kojarzą się z demokracją	Nie kojarzą się z demokracją	Kojarzą się z demokracją	Nie kojarzą się z demokracją
		w procentach			
W demokracji za dużo jest niezdecydowania i gadania	Zgadzam się	80	75	77	77
	Nie zgadzam się	9	15	8	17
	Trudno powiedzieć	11	10	15	6
Demokracja słabo radzi sobie z utrzymaniem porządku	Zgadzam się	76	68	74	71
	Nie zgadzam się	11	21	10	22
	Trudno powiedzieć	13	11	16	7

* Modele powstałe w wyniku analizy czynnikowej potraktowaliśmy jako odrębne zmienne niezależne

POSTAWY WOBEC DEMOKRACJI

Mimo że w polskim społeczeństwie nadal przeważa opinia o wyższości demokracji nad innymi formami rządzenia, wyraźna jest tendencja do wzrostu akceptacji rządów autorytarnych. Systematycznie rośnie społeczne przekonanie, że rządy silnej ręki mogą okazać się lepsze niż demokracja.

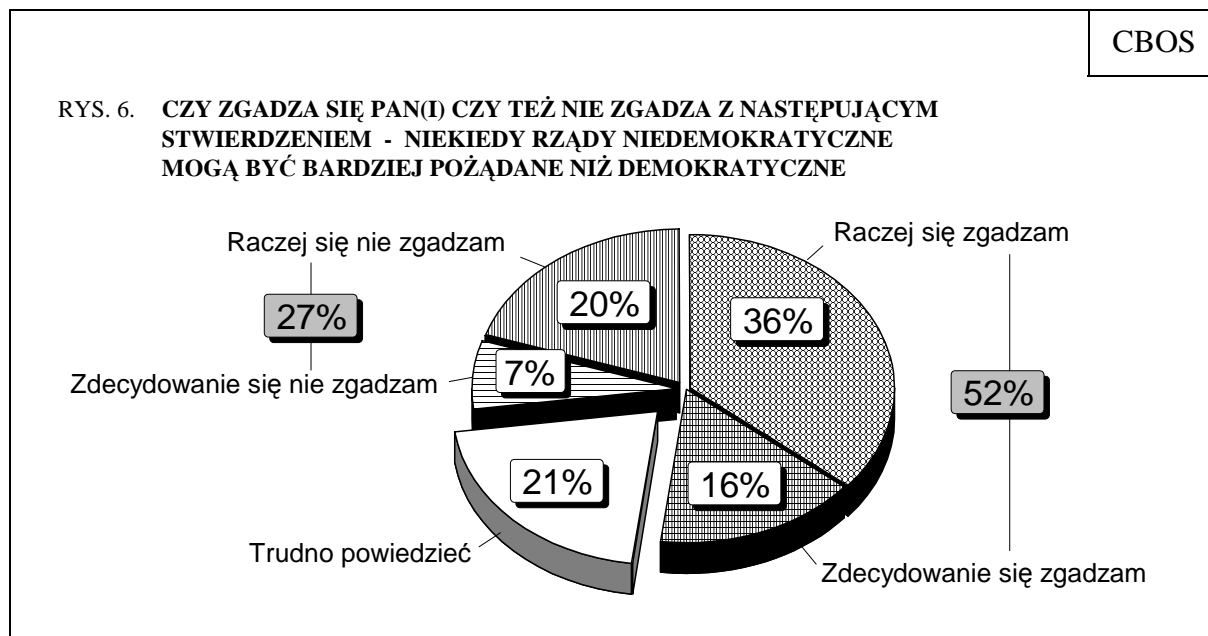
W porównaniu z rokiem 2001 zmalała (z 50% do 45%) liczba respondentów przekonanych, że demokracja to najlepszy sposób rządzenia, wzrosła zaś (z 34% do 40%) liczba tych, którzy skłaniają się raczej ku tezie, że silny człowiek u władzy może okazać się lepszy niż rządy demokratyczne.

Tabela 7

Która z opinii jest bardziej zgodna z Pana(i) poglądami?	Wskaźniki respondentów według terminów badań					
	V 1995	XI 1996	X 1997	XII 1999	VI 2001	XI 2005
	w procentach					
Demokracja to najlepszy sposób rządzenia	53	50	52	51	50	45
Silny człowiek u władzy może okazać się lepszy niż rządy demokratyczne	31	30	31	32	34	40
Trudno powiedzieć	16	20	17	17	16	15

Podatność Polaków na autorytaryzm jeszcze wyraźniej widoczna jest w odpowiedziach na pytanie sformułowane łagodniej - poprzez użycie słowa „niekiedy”.

Ponad połowa badanych (52%) mniej lub bardziej zdecydowanie zgadza się z poglądem, że rządy niedemokratyczne mogą być czasami bardziej pożądane niż demokratyczne. Przeciwnego zdania jest nieco ponad jedna czwarta respondentów (27%), w tym tylko co czternasty (7%) w sposób zdecydowany odrzuca takie twierdzenie.

Tak wysokiej akceptacji niedemokratycznych form sprawowania władzy nie notowaliśmy od początku lat dziewięćdziesiątych, odkąd monitorujemy tę kwestię. Od maja 2004 roku do września 2005 roku wskaźnik aprobaty rządów antydemokratycznych wzrósł aż o 10 punktów procentowych.

Tabela 8

Niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż demokratyczne	Wskazania respondentów według terminów badań												
	X '92	VI '93	XI '93	V '95	IX '95	X '95	XI '96	X '97	III '99	X '00	III '02	V '04	IX '05
	w procentach												
Zgadzam się	36	45	45	47	44	35	46	38	41	37	43	42	52
Nie zgadzam się	26	26	29	32	30	41	31	38	36	39	33	30	27
Trudno powiedzieć	38	29	26	21	26	24	23	24	23	24	24	28	21

Skłonność do przedkładania rządów silnej ręki nad ustrój demokratyczny przejawiają głównie starsi respondenci (powyżej 55 roku życia), osoby z wykształceniem podstawowym

i zasadniczym zawodowym, badani uzyskujący najniższe miesięczne dochody *per capita* oraz ci, którzy subiektywnie najgorzej oceniają własny status materialny.

Prodemokratyczne postawy wykazują natomiast przede wszystkim najmłodszy respondentów (w wieku 18-24 lata), mieszkańcy największych miast, badani mający co najmniej średnie wykształcenie, pracownicy umysłowi wyższego i niższego szczebla, osoby o najwyższych dochodach, a także studenci. Przekonanie o wyższości demokracji nad innymi systemami rządzenia nieco częściej niż pozostali wyrażają też respondenci o prawicowych poglądach politycznych (zob. tabele aneksowe).

Czy zatem rodzaj sprawowanych rządów ma w ogóle jakiegokolwiek znaczenie dla Polaków? Okazuje się, że niezupełnie. Dokładnie połowa badanych (50%) zgadza się z poglądem, że dla ludzi takich jak oni w gruncie rzeczy nie jest istotne to, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne. Osoby kontestujące takie stanowisko są w mniejszości (39%).

Wraz ze wzrostem akceptacji rządów niedemokratycznych, od maja 2004 roku, zmniejszyło się znaczenie demokracji w życiu Polaków.

Tabela 9

Dla ludzi takich jak ja nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne	Wskazania respondentów według terminów badań							
	X '92	VI '93	V '95	III '99	X '00	III '02	V '04	IX '05
	w procentach							
Zgadzam się	44	44	45	41	38	49	42	50
Nie zgadzam się	36	40	45	45	47	40	43	39
Trudno powiedzieć	20	15	10	14	15	11	15	11

Ambiwalentny stosunek do rodzaju sprawowanych rządów charakteryzuje przede wszystkim osoby starsze, głównie emerytów i rencistów, ponadto respondentów najstąbiej wykształconych oraz osiągających najniższe dochody. To, jaki jest system władzy, nie pozostaje natomiast bez znaczenia dla najmłodszych ankietowanych, zwłaszcza zaś uczniów i studentów. Fakt ten uznają za szczególnie istotny również mieszkańcy największych miast, badani z wyższym wykształceniem oraz uzyskujący najwyższe dochody. Znaczenie systemu rządzenia nieco częściej podkreślają respondenci utożsamiający się z prawicą niż ankietowani o centrowych i lewicowych poglądach politycznych (zob. tabele aneksowe).

Sposób postrzegania demokracji nie wpływa w wyraźnym stopniu na stosunek do niej jako formy sprawowania władzy. Jednakże badani pojmujący demokrację w kategoriach społeczno-prawnych deklarują obojętność wobec formy rządów rzadziej niż ci, którzy ustrój demokratyczny postrzegają raczej w aspektach polityczno-prawnych.

Tabela 10

Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującymi stwierdzeniami?		Uogólnione cechy wpływające na skojarzenia z demokracją			
		Aspekty społeczno-prawne		Aspekty polityczno-prawne	
		Kojarzą się z demokracją	Nie kojarzą się z demokracją	Kojarzą się z demokracją	Nie kojarzą się z demokracją
		w procentach			
Niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż demokratyczne	Zgadzam się	52	52	50	53
	Nie zgadzam się	23	31	21	33
	Trudno powiedzieć	25	17	29	14
Dla ludzi takich jak ja nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne	Zgadzam się	50	49	58	41
	Nie zgadzam się	36	42	26	52
	Trudno powiedzieć	14	9	16	7

Mimo odnotowanego w ostatnim czasie wzrostu zadowolenia z funkcjonowania demokracji w Polsce⁴, wyraźnie pogorszyły się opinie o tym systemie sprawowania władzy. Postrzeganie demokracji w kategoriach bałaganu i chaosu oraz nienotowane dotychczas tak duże przyzwolenie dla rządów autorytarnych zdają się odzwierciedlać powyborczy zamęt polityczny oraz problemy z utworzeniem stabilnej koalicji rządowej (trzeba pamiętać, że badania realizowaliśmy tuż po wyborach parlamentarnych i prezydenckich). Poczucie zawodu wywołanego brakiem długo zapowiadanej koalicji PO i PiS w znacznym stopniu zniechęciło Polaków do polityki w ogóle, a przy okazji przyczyniło się do dewaluacji ustroju demokratycznego.

Pomimo szesnastoletniego funkcjonowania demokracji w Polsce ciągle trudno mówić o konsolidacji tego systemu w naszym kraju, zwłaszcza jeśli za wskaźnik tego procesu przyjmiemy, za Huntingtonem⁵, zdolność społeczeństwa do oddzielenia postaw wobec samego ustroju od ocen bieżącej sytuacji politycznej.

Opracował
Rafał BOGUSZEWSKI

---

⁴ Zob. komunikat CBOS „Ocena funkcjonowania demokracji w Polsce”, grudzień 2005.

⁵ Por. S.P. Huntington, *Trzecia fala demokratyzacji*, Warszawa 1995, Wydawnictwo Naukowe PWN.

A N E K S

Tabela 1. Która z poniższych opinii jest bardziej zgodna z Pana(i) poglądami? 1 - Demokracja to przede wszystkim wolność człowieka; 2 - Demokracja to przede wszystkim bałagan i chaos (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	60	31	9	1026
Płeć				
Mężczyźni	62	30	9	488
Kobiety	59	31	10	538
Wiek				
18-24 lat	74	22	3	161
25-34	62	31	7	190
35-44	63	26	11	185
45-54	54	38	8	185
55-64	61	28	11	127
65 lat i więcej	49	36	15	177
Miejsce zamieszkania				
Wieś	55	34	12	382
Miasto do 20 tys.	65	27	8	130
20-100 tys.	61	31	8	199
101-500 tys.	67	25	8	197
501 tys. i więcej mieszk.	62	32	6	118
Wykształcenie				
Podstawowe	49	35	16	294
Zasadnicze zawodowe	53	36	11	268
Średnie	68	28	4	354
Wyższe	83	13	4	110
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	82	12	6	60
Prac. umysł. niż. szczebla	73	24	3	101
Pracownicy fiz. - umysł.	63	27	10	81
Robotnicy wykwalifikowani	64	31	5	85
Robotnicy niewykwalifik.	40	40	20	49
Rolnicy	51	44	6	54
Pracujący na własny rach.	64	34	2	33
Bierni zawodowo				
Renciści	50	37	14	115
Emeryci	54	34	13	196
Uczniowie i studenci	81	16	2	82
Bezrobotni	57	32	11	120
Gospodynie domowe i inni	53	35	12	50
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	69	26	5	138
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	62	31	7	75
sekt. pryw. poza rolnict.	64	27	9	201
prywatnym gosp. rolnym	53	38	9	62
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	49	44	7	151
301-500	61	28	11	193
501-900	58	31	11	215
901-1200	69	25	6	79
Powyżej 1200 zł	71	26	3	66
Ocena własnych war. mater.				
Złe	50	37	13	303
Średnie	60	30	10	462
Dobre	72	23	4	260
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	60	26	14	68
Raz w tygodniu	59	32	9	501
1-2 razy w miesiącu	60	31	9	164
Kilka razy w roku	63	27	9	191
W ogóle nie uczestniczy	61	31	8	99
Poglądy polityczne				
Lewica	57	37	6	141
Centrum	64	33	3	306
Prawica	69	23	8	344
Trudno powiedzieć	44	34	21	232

Tabela 2. Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującym stwierdzeniem - w demokracji za dużo jest niezdecydowania i gadania

(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	77	12	11	2399
Płeć				
Mężczyźni	79	14	7	1140
Kobiety	76	11	13	1259
Wiek				
18-24 lat	78	15	8	367
25-34	73	18	9	433
35-44	75	15	10	406
45-54	82	10	8	471
55-64	81	10	9	306
65 lat i więcej	75	5	20	416
Miejsce zamieszkania				
Wieś	76	9	15	895
Miasto do 20 tys.	80	11	10	309
20-100 tys.	79	13	8	467
101-500 tys.	83	12	5	439
501 tys. i więcej mieszk.	69	22	9	290
Wykształcenie				
Podstawowe	74	8	18	695
Zasadnicze zawodowe	83	6	11	607
Średnie	80	14	7	812
Wyższe	66	30	4	285
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	65	31	5	129
Prac. umysł. niż. szczebla	78	17	5	137
Pracownicy fiz.- umysł.	82	11	7	120
Robotnicy wykwalifikowani	82	12	6	231
Robotnicy niewykwalifik.	73	8	19	60
Rolnicy	72	8	20	91
Pracujący na własny rach.	74	23	3	67
Bierni zawodowo				
Renciści	75	7	18	235
Emeryci	80	7	14	525
Uczniowie i studenci	77	18	5	227
Bezrobotni	74	12	14	288
Gospodynie domowe i inni	82	12	7	277
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	79	11	10	959
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	76	20	3	79
sekt. pryw. poza rolnict.	78	14	8	753
prywatnym gosp. rolnym	71	8	21	255
Łączne dochody rodziny				
Do 750 zł	78	11	11	273
751-1500	79	8	12	625
1501-2250	84	11	4	390
2251-3500	79	14	7	231
Powyżej 3501 zł	75	22	3	105
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	72	17	11	121
Raz w tygodniu	79	11	11	1063
1-3 razy w miesiącu	77	14	10	501
Kilka razy w roku	79	13	8	565
W ogóle nie uczestniczy	76	12	12	112
Poglądy polityczne				
Lewica	83	12	5	278
Centrum	78	13	8	607
Prawica	79	16	5	935
Trudno powiedzieć	68	5	26	516

Tabela 3. Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującym stwierdzeniem - demokracja słabo radzi sobie z utrzymaniem porządku

(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	73	16	11	2399
Płeć				
Mężczyźni	72	20	9	1140
Kobiety	73	12	15	1259
Wiek				
18-24 lat	68	22	10	367
25-34	70	20	10	433
35-44	71	17	12	406
45-54	76	16	8	471
55-64	77	12	10	306
65 lat i więcej	72	7	20	416
Miejsce zamieszkania				
Wieś	72	12	16	895
Miasto do 20 tys.	72	16	12	309
20-100 tys.	74	16	10	467
101-500 tys.	76	17	7	439
501 tys. i więcej mieszk.	64	25	11	290
Wykształcenie				
Podstawowe	70	11	19	695
Zasadnicze zawodowe	77	12	11	607
Średnie	74	17	9	812
Wyższe	62	32	5	285
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	64	30	5	129
Prac. umysł. niż. szczebla	72	19	9	137
Pracownicy fiz.- umysł.	76	13	11	120
Robotnicy wykwalifikowani	75	17	8	231
Robotnicy niewykwalifik.	77	6	17	60
Rolnicy	70	13	18	91
Pracujący na własny rach.	57	34	9	67
Bierni zawodowo				
Renciści	71	10	19	235
Emeryci	76	9	15	525
Uczniowie i studenci	65	27	8	227
Bezrobotni	72	14	14	288
Gospodynie domowe i inni	77	15	7	277
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	74	14	12	959
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	76	19	5	79
sekt. pryw. poza rolnict.	73	18	9	753
prywatnym gosp. rolnym	71	8	20	255
Łączne dochody rodziny				
Do 750 zł	74	13	13	273
751-1500	77	11	12	625
1501-2250	78	17	5	390
2251-3500	74	19	8	231
Powyżej 3501 zł	68	30	2	105
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	69	15	16	121
Raz w tygodniu	73	14	13	1063
1-3 razy w miesiącu	74	16	10	501
Kilka razy w roku	72	19	9	565
W ogóle nie uczestniczy	74	14	12	112
Poglądy polityczne				
Lewica	79	16	4	278
Centrum	74	17	9	607
Prawica	72	20	7	935
Trudno powiedzieć	67	6	27	516

Tabela 4. Która z poniższych opinii jest bardziej zgodna z Pana(i) poglądami? 1 - Demokracja to najlepszy sposób rządzenia; 2 - Silny człowiek u władzy może okazać się lepszy niż rządy demokratyczne

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	45	40	15	1026
Płeć				
Mężczyźni	46	43	11	488
Kobiety	44	38	18	538
Wiek				
18-24 lat	63	30	7	161
25-34	49	41	11	190
35-44	48	40	13	185
45-54	44	41	15	185
55-64	33	46	21	127
65 lat i więcej	32	44	23	177
Miejsce zamieszkania				
Wieś	40	43	17	382
Miasto do 20 tys.	50	37	13	130
20-100 tys.	45	43	12	199
101-500 tys.	48	36	17	197
501 tys. i więcej mieszk.	51	40	9	118
Wykształcenie				
Podstawowe	34	44	22	294
Zasadnicze zawodowe	38	47	16	268
Średnie	54	36	10	354
Wyższe	62	29	8	110
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	68	27	5	60
Prac. umysł. niż. szczebla	55	36	10	101
Pracownicy fiz.- umysł.	44	40	16	81
Robotnicy wykwalifikowani	49	39	11	85
Robotnicy niewykwalifik.	37	49	14	49
Rolnicy	46	42	12	54
Pracujący na własny rach.	44	47	9	33
Bierni zawodowo				
Renciści	33	45	22	115
Emeryci	33	46	21	196
Uczniowie i studenci	75	20	5	82
Bezrobotni	43	43	14	120
Gospodynie domowe i inni	35	42	22	50
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	57	34	9	138
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	48	38	13	75
sekt. pryw. poza rolnict.	48	41	11	201
prywatnym gosp. rolnym	45	39	16	62
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	31	48	21	151
301-500	43	43	14	193
501-900	45	39	16	215
901-1200	52	37	10	79
Powyżej 1200 zł	53	41	6	66
Ocena własnych war. mater.				
Złe	35	46	19	303
Średnie	45	39	15	462
Dobre	56	36	8	260
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	39	39	21	68
Raz w tygodniu	42	42	16	501
1-2 razy w miesiącu	47	38	15	164
Kilka razy w roku	52	39	10	191
W ogóle nie uczestniczy	48	37	15	99
Poglądy polityczne				
Lewica	45	45	10	141
Centrum	45	44	11	306
Prawica	52	38	11	344
Trudno powiedzieć	36	36	28	232

Tabela 5. Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z następującym stwierdzeniem - dla ludzi takich jak ja nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne (%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	50	39	11	2399
Płeć				
Mężczyźni	49	41	10	1140
Kobiety	51	37	13	1259
Wiek				
18-24 lat	41	51	8	367
25-34	42	49	10	433
35-44	46	43	11	406
45-54	55	36	8	471
55-64	64	26	10	306
65 lat i więcej	54	26	20	416
Miejsce zamieszkania				
Wieś	52	32	16	895
Miasto do 20 tys.	58	32	10	309
20-100 tys.	51	40	9	467
101-500 tys.	51	43	5	439
501 tys. i więcej mieszk.	32	58	9	290
Wykształcenie				
Podstawowe	57	23	20	695
Zasadnicze zawodowe	58	31	11	607
Średnie	48	45	7	812
Wyższe	21	75	4	285
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	18	76	6	129
Prac. umysł. niż. szczebla	36	57	7	137
Pracownicy fiz.- umysł.	56	39	5	120
Robotnicy wykwalifikowani	51	41	8	231
Robotnicy niewykwalifik.	68	17	15	60
Rolnicy	48	29	24	91
Pracujący na własny rach.	42	54	3	67
Bierni zawodowo				
Renciści	60	24	16	235
Emeryci	58	26	16	525
Uczniowie i studenci	33	62	5	227
Bezrobotni	55	29	15	288
Gospodynie domowe i inni	51	42	7	277
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	53	36	11	959
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	44	48	8	79
sekt. pryw. poza rolnict.	48	44	8	753
prywatnym gosp. rolnym	55	23	22	255
Łączne dochody rodziny				
Do 750 zł	65	25	10	273
751-1500	57	31	12	625
1501-2250	54	37	9	390
2251-3500	38	56	5	231
Powyżej 3501 zł	37	61	3	105
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	50	38	11	121
Raz w tygodniu	52	37	11	1063
1-3 razy w miesiącu	52	38	10	501
Kilka razy w roku	46	43	11	565
W ogóle nie uczestniczy	47	42	11	112
Poglądy polityczne				
Lewica	54	40	7	278
Centrum	51	39	10	607
Prawica	46	48	6	935
Trudno powiedzieć	54	20	26	516